

Dragomir Vojnić*

**Vladimir Veselica:
MISLI I POGLEDI**

**Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Inženjerski biro, Zagreb,
Hrvatsko društvo ekonomista u Zagrebu, A. G. Matoš d.d., Samobor,
Zavod za poslovno istraživanje, Zagreb, 2008., str. 980**

Najnovija knjiga Vladimira Veselica “Misli i pogledi” ponovno potvrđuje već u našoj javnosti poznatu činjenicu da Vladimir Veselica pripada veoma uskoj skupini i najplodnijih i najuspješnijih hrvatskih ekonomista.

No, kada se govori i o ovoj knjizi i o liku i djelu Vladimira Veselice, onda valja reći da navedena ocjena, koliko god i sama po sebi mnogo govorila, ipak još uvijek govori nedovoljno. O čemu je, zapravo, riječ i o čemu se radi? To da je Vladimir Veselica jedan od najplodnijih i najistaknutijih hrvatskih ekonomista neupitno je, ali, vrednujući znanstveni opus Vladimira Veselice, posebno u devedesetim godinama 20. stoljeća i na početku novoga stoljeća, valja reći da je riječ o znanstveniku koji se profilirao u velikom, širokom i dubokom formatu, što ga zbog mnogo zasluga svrstava među velikane hrvatske ekonomske znanosti. Knjiga Vladimira Veselice “Misli i pogledi” koja je predmet naše pozornosti izrečenu ocjenu svakako opravdava i potvrđuje. Budući da se takve prosudbe, prigodom analize i ocjena znanstvenoga opusa i znanstvenoga dometa pojedinih znanstvenika, daju veoma rijetko, poželjno je spomenuti i neke, nešto difirenciranije segmente, na kojima se takva ocjena zasniva.

Prva moguća polazna osnova svakoga znanstvenika jest znanstveno-istraživački rad, druga je takva osnova za svakog znanstvenika znanstveno-nastavni rad i treća je moguća polazna osnova znanstveno-organizacijski rad.

---

* Riječ na predstavljanju knjige 7. veljače 2008., na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Većina istaknutih znanstvenika svoj životni i znanstveni opus zasniva na jednome od tih segmenata. No, kada se radi o znanstvenom opusu i o znanstvenome doprinosu Vladimira Veselice, onda valja posebno istaknuti da se taj znanstveni opus i doprinos odnose na sva tri segmenta.

Impozantan broj – više od 140 radova u obliku knjiga i članaka u zbornicima i časopisima, veoma dobro ilustrira veličinu znanstveno-istraživačkog opusa Vladimira Veselice. Dugogodišnji znanstveno-nastavni rad rezultirao je, ne samo veoma dobrim udžbenicima, nego i brojnim diplomiranim ekonomistima svih naraštaja, među kojima je bio i ne mali broj onih koji su pod mentorstvom profesora Veselice bili promovirani u znanstveni stupanj kao magistri i doktori znanosti. Valja spomenuti i brojne istaknute stručnjake poduzetnike, menadžere i gospodarstvenike. Profesor Veselica ništa manje nije bio plodan, uspješan i zaslužan u ostvarenjima znanstveno-organizacijskoga rada, nego je bilo baš suprotno, a srećom je tako i ostalo. Istaknute funkcije dekana i zamjenika dekana Ekonomskoga fakulteta i Visoke škole za vanjsku trgovinu, a isto tako i šefa katedre i ravnatelja Centra za znanstveno-istraživački rad o tome najbolje svjedoče. Veoma je malo znanstvenika koji se mogu pohvaliti takvim rezultatima, i to u sva tri spomenuta segmenta. Osobno ne poznajem još nekoga (iz njegova naraštaja) koji bi zavrijedio takve ocjene.

Uvažavajući sve to, ipak se mora reći da profesora Veselicu krasi i neke druge karakteristike koje još uvjerljivije ističu i njegov znanstveni profil i domet i njegovu znanstvenu veličinu.

A taj znanstveni profil i znanstvena veličina veoma su dobro izraženi u knjizi Vladimira Veselice: "Misli i pogledi" koja svojim sadržajem predstavlja veoma dobar izbor radova iz njegova širokog znanstvenoga opusa. Sadržaj te knjige osvjetljava autora u tri dimenzije, jer se tu pokazuje i kao "homo oeconomicus" i kao "homo politicus" i kao "homo eticus".

Prelistavajući navedenu knjigu već se na prvi pogled stječe dojam o veoma širokoj skali problema koji se u njoj razmatraju. Ti se problemi odnose i na makroekonomiju, i na mikroekonomiju, i na ekonomiku poduzeća, i na menadžment, i na financijski kompleks, i na poslovne financije, i na ekonomiju i politiku tranzicije, i na kompleks globalizacije i nove ekonomije, i na još mnogo toga.

Posebno su zanimljive one razrade kojima autor ukazuje na proturječnost ocjene trenutka razvitka. Hrvatska se nalazi pred neposrednim prijemom u Europsku Uniju, a to je dobro, ali je Hrvatska posljednja središnjeeuropska zemlja koja će biti primljena u Europsku Uniju i to usprkos činjenici da je Hrvatska, uz Sloveniju, bila najbolje priređena za tranziciju. Razlozi su u ukupnoj politici, uključivši i ekonomsku politiku, a ne u ekonomskoj znanosti. Kada se govori o ocjeni trenutka razvitka odgovarajuću pozornost plijene i ocjene koje se odnose na atipičnost makroekonomskog i makropolitickog okruženja i na atipični model privređivanja.

Bogati pregled komparativnih podataka sa drugim relevantnim zemljama ipak pokazuje da je uključivanja Hrvatske u Europsku Uniju predmet bliske budućnosti

Širina, dubina i domet ove knjige koja je, zapravo, životno djelo Vladimira Veselice, posebno dobivaju na sadržaju i znanstvenoj vrijednosti zbog one problematike koja se odnosi na kompleks globalizacije i nove ekonomije. Bez ikakve ograde i zadržke slobodno se može reći da taj kompleks još nitko kod nas nije obradio tako jasno, diferencirano i cjelovito. Osnovna je poruka Vladimira Veselice upozorenje da je kompleks globalizacije i na njoj zasnovane nove ekonomije nešto što se mora shvatiti kao društvena i ekonomska (zapravo tržišna) zakonitost, a to znači da se ljudskom voljom ne može ni zaustaviti ni mijenjati.

Veselica posebno ističe da su segmenti globalizacije zahvatili sve sektore i područja ljudskoga življenja. Pojava globalizacije povezana je (iako ne na istim uzročno-posljedičnim vezama kao i pojava tranzicije) sa središnjim institucijama naše civilizacije, a to su tržište i demokracija. Proturječnosti tih institucija opće su poznate. Veselica posebno upozorava na opasnosti koje u sebi potencijalno sadrži povezanost globalizacijskih trendova i nove ekonomije u okruženju dominacije doktrine ekonomskoga neoliberalizma.

Svijet se sve više dijeli na manju i sve bogatiju manjinu i veću i sve siromašniju većinu. Zaustavljanje takvoga trenda planetarni je problem našega vremena. Sve se više mora isticati da solidarnost nije samo pitanje religije, ili humanoga ponašanja pojedinca, nego je to osnovni problem održivoga razvitka, pa i opstanka naše vrste na planetu zemlji, jer globalizacija zaoštrava sva tri bitna segmenta održivoga razvitka, a to znači i ekonomski i socijalni i ekološki. Svim tim teškim problemima Veselica pristupa s pozitivnim nabojem i vjerom u dobar završetak.

Kada je riječ o financijskom kompleksu posebno valja naglasiti da je Veselica jedan od istaknutih ekonomista reformatora. Njegova knjiga o vrijednosnim papirima predstavljala je pravi pionirski rad koji se u osamdesetim godinama 20. stoljeća pojavio na ovim našim prostorima. Knjiga je promovirana godine 1987. i veoma je dobro poslužila u reformskim naporima usmjerenima na opću (tržišnim, vlasničkim i političkim) pluralizaciju i demokratizaciju. Spomenuta knjiga Vladimira Veselice u pravom je smislu bila, kako bi Englezi kazali, "pioneering work" (pionirski pothvat). I premda su u knjizi koja je predmet naše pozornosti sadržani i neki drugi radovi koji se odnose na financijski kompleks, ovaj rad ima posebno značenje zato što se kao prvi rad takvoga karaktera pojavio upravo u vrijeme kada je bio najpotrebniji.

Osim veoma širokoga spektra već spomenutih problema – od ekonomike poduzeća, pa sve do globalizacije i nove ekonomije – ova knjiga Vladimira Veselice posebnu pozornost posvećuje i onim problemima koji su se pojavili već na

samom početku tranzicije i koje obično nazivamo zajedničkim nazivnikom "Ekonomija i politika tranzicije".

I premda problemi povezani s kompleksom tranzicije obilato postoje u našoj ekonomskoj literaturi u devedesetima 20. stoljeća i na početku ovoga stoljeća, pristup Vladimira Veselice tim problemima nešto je diferenciraniji od onih koji su kod nas uobičajeni. U traganju za odgovorima na mnoga pitanja koja su postavile ekonomija i politika tranzicije, kao crvena se nit povlači međuovisnost opće pluralizacije i demokratizacije i povećavanja ekonomske učinkovitosti i gospodarske djelotvornosti. I upravo činjenica da navedena knjiga Vladimira Veselice znanstveno obrađuje široki spektar problema koji su se javljali u jednom veoma burnom, veoma turbulentnom i prijelomnom vremenu čini to djelo i osobito vrijednim i osobito zanimljivim i u svakom slučaju bitno različitim od svih drugih. A ta se bitna razlika odnosi posebno na činjenicu da se znanstvena obrada odnosi na događanja u prijelomnim vremenskim razdobljima. U tom se kontekstu može reći da će prilozi iz knjige u godinama koje su pred nama moći dobro poslužiti i kao veoma vrijedna građa za našu noviju ekonomsku povijest. To se osobito odnosi na razdoblja reforme i tranzicije. No, kada se govori o razdoblju tranzicije, onda je potrebno posebno istaknuti neke radove u kojima se obrađuju burne i turbulentne devedesete godine, pa i šire sve do danas. To se posebno odnosi na one priloge koji su povezani sa tradicionalnim opatijskim savjetovanjima hrvatskih ekonomista.

Tu se veoma dobro diferenciraju tri razine problema. Prva se razina odnosi na ukupnu politiku, druga – na ekonomsku politiku, a treća – na ekonomsku znanost.

Ocjenjujući cjelinu sadržaja knjige Vladimira Veselice "Misli i pogledi" mogu se posebno istaknuti dvije činjenice. Prva je da ova knjiga predstavlja veoma zaokružen životni znanstveni opus jednoga briljantnoga znanstvenika, a druga da u našoj ekonomskoj literaturi ne postoji još jedno djelo takve širine i dubine u kojem se obrađuju na veoma analitički način ekonomski problemi u osobito turbulentnim i prijelomnim vremenima. A to znači da se veoma vrijedni prilozi ove knjige odnose i na vrijeme reforme, i na vrijeme tranzicije, i na vrijeme sve većega snaženja globalizacijskih trendova i integracijskih procesa, i na vrijeme nastanka i djelovanja nove ekonomije. Zato će ta knjiga (posebno imajući u vidu važnost vremenske dimenzije) moći poslužiti bolje nego bilo koja kod nas poznata druga knjiga svima onima koji se bave znanstveno-istraživačkim radom i onima koji se bave znanstveno-nastavnim radom. Knjiga će posebno dobro poslužiti svima onima koji uče i studiraju, a osobito se to odnosi na studente široke skale ekonomskih znanosti.

I premda su u proteklim godinama o znanstvenim dostignućima i znanstvenim ostvarenjima Vladimira Veselice izražene brojne pohvale i brojna priznanja, uključivši i najveća odličja za dostignuća u znanstvenom radu, ipak se prilikom pojave knjige "Misli i pogledi" može još nešto dodati. A to je činjenica da ta knji-

ga predstavlja u cjelini život i djelo jednoga velikoga, znanstvenika ili još bolje rečeno jednoga velikana naše ekonomske znanosti. To djelo zavređuje najveća priznanja, ne samo naše, nego i šire znanstvene javnosti.

Vladimiru Veselici uz najveća priznanja i najsrdačnije čestitke valja uputiti i najbolje želje da još dugo živi u stvaralačkom radu na sreću svoju i svoje obitelji, a isto tako i na sreću brojnih prijatelja i suradnika, pa i naše ekonomske znanosti u cjelini.

Na kraju, ne kao manje važno, nego, naprotiv, potrebno je spomenuti još jedan podatak koji ovu knjigu čini različitom od mnogih drugih. Vladimir Veselica posebnu je pozornost obratio kompleksu poduzetništva i poduzetnika. Valja se podsjetiti da je fenomen poduzetništva i poduzetnika i sam po sebi pojava zanimljiva i sa stajališta ekonomske znanosti i sa stajališta naše novije ekonomske povijesti. Zapravo, bez uključivanja ovoga podatka naše novije ekonomske povijesti ne bi bilo moguće cjelovitije objasniti neke pojave iz ne tako davne prošlosti samoupravljanja. Ekonomisti starijega naraštaja, osobito oni koji su se bavili ili se još uvijek bave fenomenom radničkog samoupravljanja vjerojatno se još uvijek sjećaju i nekih kontroverza povezanih s pojmom tehnomenadžera. Kao što je poznato, teorijski i primijenjeno – ekonomski problemi povezani s razvitkom sustava samoupravljanja plijenili su i u svijetu i kod nas u drugoj polovini prošloga stoljeća veliku pozornost i znanstvenika i političara. To je i sasvim razumljivo, zato što je to bio prvi gospodarski model koji je (i premda uz velike poteškoće) u danim uvjetima ipak funkcionirao, a koji nije zasnovan na eksploataciji čovjeka po čovjeku. Osim toga, pojavu modela samoupravljanja svijet je doživljavao kao početak svršetka boljševičke opcije.

I iako je taj model, u odnosu na kapitalističko okruženje, bio manje efikasan, ipak su i Hrvatska i druge republike zahvaljujući njegovom funkcioniranju ušle (po kriterijima Ujedinjenih naroda) u usku skupinu novoindustrijaliziranih zemalja. No, i bez obzira na to, problemi povećavanja ekonomske učinkovitosti bili su u središtu svih reformskih napora. To se odnosi i na privrednike i na znanstvenike. Privrednici su tražili veću ulogu menadžmenta i marketinga, a to znači i veću ulogu tržišta i konkurencije. Nastojali su na ukidanju monopola radnoga mjesta i na strogom razlikovanju funkcije upravljanja od funkcije rukovođenja. Najistaknutiji privrednici koji su bili na čelu takvih reformskih zahvata dobili su zajednički nazivnik "tehnomenadžeri". Jedan je od najistaknutijih u tome bio Ante Todorčić. Veoma istaknutim tehnomenadžerima u Hrvatskoj pripada i Ante Marković. Tome je krugu pripadao i veliki poduzetnik Emerik Blum koji je bio na čelu sarajevskog giganta "Energoinvesta".

Ne ulazeći u brojne detalje, probleme i poteškoće koje su na osnovi tehnomenadžerske orijentacije morali svladavati "tehnomenadžeri", ograničit ćemo se samo na jedan podatak. To je činjenica da su odgovarajuće podjele uslijedile i u ekonomskoj znanosti. Ekonomisti teoretičari samoupravljanja podijelili su

se na "profitaše" i "dohodaše". Ne ulazeći u sve relevantne teorijske podrobnosti, valja samo spomenuti da su "profitaši", uključivši i Vladimira Veselicu, bili nešto bliži filozofiji "tehnomenadžera", znači skupini kojoj su pripadali i spomenuti privrednici. Ipak se mora istaknuti da su i "profitaši" i "dohodaši" i "tehnomenadžeri" bili usmjereni na razvijanje djelotvornijeg sustava samoupravljanja.

U kontekstu tih razmatranja ipak je najvažnije spomenuti da je Vladimir Veselica u sklopu svoje knjige «Misli i pogledi» obrađivao, u okviru kompleksa poduzetnika i poduzetništva, i ovaj sklop problema a to na takav način još nitko nije učinio. Pritom valja znati da problemi pripadaju važnim segmentima naše novije ekonomske povijesti koju ne smije pokriti sjena zaborava. To još više zato što nas najnovija događanja i u svijetu ekonomskih i društvenih znanosti i u svijetu praktičnoga traženja modela održivoga razvitka uče i upozoravaju da kompleks samoupravljanja nije stvar prošlosti nego je to pitanje budućnosti.

Sve u svemu, knjiga Vladimira Veselica "Misli i pogledi" ima sve karakteristike životnoga opusa, točnije životnoga djela veoma plodnoga i veoma stvaralački obdarenoga znanstvenika.

Odgovarajuće prosudbe takvih ostvarenja mogu se davati samo komparativno. A u tom komparativnom svijetlu nije teško spoznati da se knjiga istih ili sličnih dometa kod nas dosad nije pojavila. To znači da je Vladimir Veselica pojavom ove knjige još jednom ponovno pokazao svoju veličinu, dubinu i širinu. Zbog toga mu i pripada naziv velikana naših ekonomskih znanosti.

Znanstvenici cijeloga svijeta (osobito najistaknutiji znanstvenici SAD i EU) veoma pomno, ali i sa zabrinutošću prate i propituju jačanje globalizacijskih trendova i pojavu nove ekonomije uz dominaciju doktrine ekonomskog neoliberalizma. Toj se skupini najistaknutijih znanstvenika svijeta kao prvi s ovih naših prostora priključio i Vladimir Veselica.